

Cesar Konstantin podarja Rim papežu Silvestru. (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Učitelj in vzornik v vedi in umetnosti.

(Slovenecem za premislek spisal dr. Fr. L.)

Prijaznega čitatelja prosim, naj ne prezre tega spisa. Ni mi dalo v srcu mirú, dokler nisem zapisal o našem Zveličarju in njegovi veri nekaterih mislij, ki se mi zdé koristne zlasti za sedanje slovenske razmere. Bal sem se pač, da bi mi utegnil kdo očitati pridigarske nauke, toda ne bojim se, da bi mi očital neresnico. Gotovo pa je boljša resnična pridiga nego lažniva razprava. Samo za resnico mi je, samo za pravo spoznanje, za korist in srečo Slovencev.

Kdor temeljito premišljuje katoliško vero, prepriča se polagoma, da so v njej čudoviti in bogati zakladi raznih

resnic in pomočkov ne samo za prihodno, nadzemsko srečo, ampak tudi za tukajšnje, posvetno življenje in delo-

vanje. Seveda malokateri izmed učenjakov mi verjame, da je prav naša vera najkrepkejša podpornica in učiteljica učenjakov. Malokateri umetnik mi priznava, da ni nobena vaja in noben nauk tako uspešen za umetno delovanje, kakor Kristusova vera. Pa vendar je tako: dá se to trdno

Leon. da Vinci: Jezus uči farizeje.

dokazati, in to priča tudi izkušnja. V ta namen bi rad podal nekaj črtic o Zveličarju in naši veri. To razmišljanje ni na nepravem mestu tukaj v leposlovnem

in znanstvenem listu. Saj je potrebno, da se glasilo resnice in lepote v slovstvu ozira tudi na vir in vzor resnice in lepote, tem potrebneje je, čim manj občinstvo na to misli, čim več škode ima naš narod zaradi tega preziranja.

I. Mnogokrat čitam, da je krščanska vera, kakor vsaka druga vera, nasprotna in sovražna znanstvu. Oni, ki tako pišejo, trdijo, da se vera izgublja tem bolj, čim bolj se razširja znanstvo. Vera se boji, da ji odbije poslednja ura, kadar se znanstvo povzdigne do najvišje stopinje. Zato pa se upirajo goreči verniki napredku v vedah, kolikor morejo. — Tako govore in pišejo mnogi, drugi govore in pišejo za njimi. Vendar je pa to neresnično, če se očita tudi krščanski veri. Za druge vere se ne brigam; to pa zatrjujem najslovesneje in s polnim prepričanjem, da naša vera ne samo neče ovirati napredovanja v vedah, marveč je celó pospešuje, rekel bi, odločno zanje deluje.

Kaj pa hoče veda? Spoznati in učiti resnico, ne zmôt in lažij. Resnica! — to je geslo vsaki vedi. In kaj je geslo začetniku naše vere? Tudi resnica. Pravi, da je prišel pričati o resnici in da je on sam resnica. Kaj pa je resnica? Resnica nam razodeva in daje to, kar je v istini in ni izmišljeno. Ali ni resnica nasprotna zmoti in laži? Ali se ne razločuje resnica od laži, kakor dan od noči? Če je Kristus resničen, potem mora resnica sama, mora naš um pričati o Kristusu, kakor n. pr. tudi pred sodnikom pričča resnica za nedolžnega zatoženca, a laž pričča v škodo in pogubo krivičnežu. Kako more torej Kristus biti sovražen resnici, sovražen spoznavanju resnice in prizadevanju za to spoznavanje, če je resničen in celó resnica sama? Kdaj je pobijal in zametoval resnico? Ne, marveč vso resnico je zbral

in povzel v svoje varstvo. Resnica pa je resnica, če je tudi o najmanjši in najslabši stvari. V njegovem nauku ne nahajamo najmanjše graje za vedo ali znanstvo; vera Kristusova ne zaničuje znanosti z nobeno besedo. Da, brez števila opominov, mnogo vspodbude za delovanje v vedah povzemamo lahko prav iz vere. Tako n. pr. uči vera, da so vse stvari delo božje; opominja nas, naj v vseh stvareh in z vsemi stvarmi častimo Boga. Gotovo pa spoznamo božje delo in božjo modrost v delih tem bolj, čim boljje so nam znane stvari same. Spretnost in umetnost slikarjevo občudujem tem bolj, čim natančneje poznam slikarstvo. Potemtakem nas prav vera vnema, naj spoznavamo ustvarjene reči, nikakor pa ne zametuje ali ovira vede.

Kakorkoli premišljuje zgodovino katoliške vere, vse mi priča, da je naša vera vedno podpirala in povzdigovala vedo. Naša vera ni — kakor mohamedanska — samo kup naukov ali stavkov, katere si je treba trdno in slepo zapomniti, marveč naša vera vspodbuja vsakatega umnega človeka, naj premišljuje in si razširja spoznanje, kolikor more. Kako močno povzdiguje vera napredovanje v vedi s tem, da je razodenje zapisano v knjigah! Književnost, jezik, slovstvena ali druga zgodovina — vse to se druži z vero — s svetim pismom kar samo ob sebi. Pa tudi o vedah sploh lahko rečemo, da ni nobene, katera bi ne bila vsaj nekoliko združena ali sklenjena z vero.

Če veda napreduje prav, to je: če dobiva in podaja svojim prijateljem resnico, tedaj je tak dobiček tudi velik dobiček za vero. Kako bedasto govore oni, ki trdijo, da se vera boji napredka v vedah! Ne samo, da se ga ne boji, marveč prav želi si ga. Verski nasprotniki si mislijo razmerje med vedo in

vero popolnoma napačno. Pomenkoval sem se nekoč z učenim profesorjem o nekem zgodovinskem bajeslovnem vprašanju. Ko sem kazal zanimanje za to stvar, opomnil je, da je nevarna veri. «Zakaj neki?» odvrnem mu. «Kako more prava pridobitev v vedi, kako more novo

spoznanje škodovati veri, ki hoče znanje le še pomnožiti z nadnaravnimi resnicami? Luč ni luči nikdar sovražna, naša vera pa tudi ni nobeni vedi, nobeni resnici.»

Kaj je naš Zveličar, kakor največji učitelj, zagovornik in zastopnik resnice?

Correggio: Marija moli novorojenega Jezusa.

Nikdar ni dobila vednost tako trdne podlage in močne podpore, kakor v življenju in v smrti Zveličarjevi: življenje in smrt sta služila samo resnici in pravici. Nebeški učitelj je vzor učitelja resnice. Ali ni živel in delal samo za resnico? Ali se ni bojeval samo zoper greh in laž in zmoto? — Oj, da bi vsi prijatelji resnice, vsi, ki hrepené po spo-

znanju, uprli oči v ta nedosežni vzor spoznanja in resnicoljubja! Kako trden, jasen, določen je vsak njegov nauk, Kako dovršeno je vse, kar je izgovoril! On ne išče, ne dvomi, ne poprašuje, ne sklepa in ne modruje: on samo pové. Tudi ne živi za čast, veselje, dobiček: živi samo resnici. Ne preminja nauka po ljudeh, ne ozira se tudi na napačne

želje poslušalcev, ne zakriva resnice iz strahú, marveč odkriva čisto resnico vsigdar in vsakomur. Pa njegov nauk ni mrtev, da bi nikomur nič ne koristil; ni nauk, da bi nasičeval radovednost ljudij; ni nauk, da bi ljudje samo občudovali učenost učiteljevo, ampak je najprej nauk za življenje — za dobro, pravo in srečno življenje. Kar uči z besedo, potrjuje z življenjem in z deli. Tako je Zveličar tudi živi nauk, učitelj vsigdar in povsodi. To je vzor resnicoljuba, vzor učenjaka in učitelja.

Toda ni-li res, da nas uči vera najprej poznati Boga, za svetne stvari pa se malo brigati? Res je, in tako je tudi prav: neskončno bitje treba pač spoznati preje in bolje, nego male ustvarjene reči; Boga treba pač ceniti neizmerno bolj, kakor njegovo delo. A — tu je odgovor na ugovor — Boga samega spoznavamo iz njegovih del, torej spoznavamo, če le hočemo, Boga in njegova dela ob enem. Tako tudi Kristus ne veleva samo tega, naj spoznavamo jedinega Boga, ampak ozira se v svojih naukih tudi na naravo in božjo modrost in dobroto, ki se v njej razodeva. Njemu je odprta vsa narava: prah na tleh in pesek mu služita, da daje nauke in dobrote; trava in cvetica na polju ga vodita do najvišjega bitja; vrabec na strehi oznanja božjo skrb; las na človeški glavi ni premalenkosten za njegovo zanimanje; najvažnejši pa mu je človek po rojstvu in smrti, po duši in telesu. Mater spoznava v njenih najimennitnejših trenutkih; v otroško srce gleda in se raduje njegove nedolžnosti; mladeniške vrline in slabosti tehta; zakonskim ljudem daje postave; starišem lajša bolečine in briše solze; umirajočih bridko usodo objokuje. In značaje — kako jih zna presojati in razločevati! Kar je slabost, to izpregleduje in odpušča rad, a

zlobnost zaničuje ter kaznuje z ostrimi besedami in hudim pretenjem. Da, človeška narava mu je znana do najtanjših živcev — rekel bi — in do najrahljših gibljejev. Pa tudi drugim, tudi učencem veleva, naj so modri, naj so previdni, naj poznajo in pravično presojujejo človeka.

Komur to ni dovolj, da se prepriča o ljubezni našega učitelja do znanja, temu je težko še bolj posvetiti.

Pravi učenec takega učitelja ljubi večno resnico — Boga, ljubi razodeto resnico v Kristusu, ljubi vso naravo, ljubi vsako resnično spoznanje z močno dušo in čistim srcem. Ne boji se resnice, boji se pa zmote, ki se tako rada primeri človeku. Učenjak, ki se ne méni za nebeškega učitelja, proslavlja s svojo učenostjo le samega sebe; če se je zmotil, rad zagovarja zmoto, da ne izgubi veljave in slave pred ljudmi. To priča vzgledov brez števila. A Kristusov učenec in učenjak se ne sramuje pripoznati zmote in napake, saj ljubi resnico bolj nego sebe.

Kristus, vzor učenjakom, uči nas, naj imamo čisto duševno oko, ki jasno in resnično vidi vse duševne predmete, kakor tudi čisto telesno oko prav vidi zunanje stvari. Brljavo oko vidi vse stvari v temi: tako tudi naš um, ako ga temijo strasti, duševni nemir in napačni oziri.

Zares je Kristus steber tudi napredku v vedah, kažipot do vsake resnice, vodnik in podpornik po vseh težavnih potih spoznavanja.

To pa ni samo prazno govorjenje, marveč živa resnica. Istina je, da so bili največji in najtemeljitejši učenjaki tudi verni. Istina je, da ni vera nikogar zadrževala na poti napredovanja. Če je pa kdaj ali kak verski nazor ali pomislek bil komu v spodtiko, ni bil dotični nazor

pravi, in oni pomislek ni bil potreben zaradi vere. Oni pomisleki — kakor pri Koperniku in Galileiju — so bili samo človeško mnenje, nikakor se niso naslajali na pravi verski nauk. Ljudje smo pa ljudje; posamezniki (ne govorim o učeči cerkvi) se lahko motijo tudi v verskih naukih, kakor se motijo v drugih stvareh.

Odkritosrčno povem: Ko bi bil velik bogataš — milijonar, napravil bi velikansko ustanovo na cerkveni podlagi za moše, ki bi ne imeli poleg splošnih dolžnostij drugega dela, kakor obdelovati znanstvo v čast božjo, v razširjanje resnice in v prid človeštva. Ko bi učenjaštvo hodilo za Kristusom, ko bi veda vodila k Bogu in ljudem vcepovala strah božji in ljubezen do bližnjega, ne bi bilo treba vojakov na milijone. Namestu tisočin in tisočin topov, namestu milijonov pušek bi lile livarne lahko znanstvena orodja in država bi ž njimi lahko napolnila najrevnejše gorske šole. Namestu strašnih bojnih ladij bi gradili ladije za potovanje v ptuje dežele in za znanstvene ekspedicije. Namestu dragih vojaških vaj bi bile lahko javne in obširne znanstvene preskušnje ali pa tekmovanja v raznih telesnih, obrtnih in umetelnih spretnostih.

Kajpada, to je prelepo še za deveto deželo, a bilo bi istinito, ko bi veda kakoršna koli imela za vodnika Kristusa.

II. Ozmimo se sedaj na drugo stran, na *u m e t n o s t*, in vprašajmo, kaj sta Kristus in njegova vera za umetnost: ali sta ji ugodna ali nasprotna? Dobro vem, da tudi na tem polju marsikdo očita veri, da je nasprotna umetnemu napredku, vendar so ti ugovori manj resni in očitni, ker je pač težko ugovarjati jasnim resnicam in očitni istinitosti. Da je namreč naša vera jako

ugodna umetnosti, to je tako znano in gotovo, da le zaslepljeni nasprotniki vere ne vidijo obilnega njenega sadú v umetnosti. O — dala bi se pisati lepa knjiga in dali bi se govoriti lepi govori o čudovitem razmerju med vero in umetnostjo! In ko bi hoteli govoriti nekoliko v primeri, vendar pa resnično, imenovali bi našo božjo vero *m a t e r* umetnostij. To je jako vesela resnica gledé na umetnost, kakor je tudi lepo pričevanje, da je vera naša prava, božja.

Človek se raduje lepote; lepe stvari mu sladé življenje, zlasti pa dvigajo njegovo srce kvišku, k viru vse lepote, k Bogu. Nobena stvar bi ne bila lepa, ko bi ji ne bil popolnosti vtisnil v lice Bog sam; nobena stvar bi nam ne ugajala, ko bi nam Stvarnik ne bil dal zmožnosti, da čutimo in spoznavamo to popolnost. Tako se zrcali v lepih oblikah božja popolnost sama kakor solnce v čisti vodi. Zato je pa v vsakem lepem predmetu nekaj višjega, nadčutnega: misel ali — kakor pravijo — ideja. Ko gledaš lepo stvar, spoznaš takoj, da tu ni samo platno in barva, ni samo les, kamen in oblika, ampak hkrati nekaj, česar ne moremo potipati, ne videti; nekaj, kar se ti tukaj razodeva iz nevidnega sveta.

Kadar posnema človek lepe stvari tako, da sam naredi jednake ali podobne stvari, in kadar v svojem izdelku tudi lepo izrazi ali pokaže neko višjo misel, tedaj ga imenujemo umetnika in njegova dela umotvore. Umetnik ne sme samo posnemati; treba je, da tudi sam iz svojega uma kaj naredi ali ustvari. Oboje se mora lepo družiti v umetniku: umno posnemanje prirodnih stvari in umno ustvarjanje novih predmetov. Potemtakem podpira umetnika vse to, kar ga uči prav posnemati prirodo, in pa, kar mu daje novih mislij in lepih idej.

Na vse te strani je naša vera jako ugodna lepim umetnostim. Kolikokrat se ozira na prirodo in kaže njene lepe strani! Že naš Zveličar je razlagal visoke resnice o nebeškem kraljestvu najrajši s tem, da jih je primerjal navadnim stvarjem v prirodi: semenu, žitu, vinski trti, drevesu; zlasti pa je opozarjal na veliko lepoto v liliji kakor tudi na modrost in skrb božjo, katero oznanja ta cvetica. Da, lepota je razlita po prirodi, krasota se v njej zrcali in razodeva se v njej ljubezen božja: to vidi in uči naš učitelj. Ali pa ni to pravo umetniško naziranje in opazovanje? Ali ni torej tak nauk za umetnika neizrekljivo ugoden?

Kristijan pač vé, da je zaradi greha prokletstvo zadelo tudi zemljo, ki rodi trnje in osat: a vé tudi, da je jednako tudi rešenje po Zveličarju namenjeno prirodi. To rešenje bode dovršeno šele po našem vstajenju, toda že tukaj in sedaj se vrši «svetá odkletev»; sveta cerkev blagoslavlja brezštevilkokrat prirodo in jo otima prokletstvu. In prav ta odkleta zemlja, zemlja, ki čaka poveščanja, ta je lepa in vredna, da umetnik razgrinja človeštvu vse njene lepe strani.

Pa kaj govorim o tem! Dasi je lepa že priroda, vendar je biser v stvarstvu le človek, ta čudoviti stvor božji, mejaš in ud dvojnemu kraljestvu: telesnemu in dušnemu. Človek je lepa stvar božja, ker je v njem duh, in ker je telo le zrcalo, le zunanja slika duše. V drugih stvareh slutimo in iščemo božjo misel, v človeku je pa bistveno — dejal bi — vdahnjena, tukaj je bistveno pričujoča. Iz vere vemo, da je ta duša natančna podoba božja. Zato je človek zares lepo bitje, dokler ni zatrta ali omadeževana ta podoba božja v njem. Še to ni dosti. Tako veličasten, toliko vreden, tako častljiv je človek, da hoče

sam Bog tudi biti pravi človek, nam jednak v vseh rečeh razven greha. Res, prišel je Bog na zemljo, prišel kot človek našega rodú; rojen iz žene, odgojen in vzrejen kakor mi, veseleč se in trpeč kakor mi, umirajoč huje in bridkeje, kakor umiramo mi: a božje veličastvo je sijalo z njegove postave, bil je najvišje in najpopolnejše bitje, ki je začelo živeti na tej zemlji, zato pa tudi najlepše. Da, Kristus je najčistejši, najvišji, popolni, absolutni in nedosežni vzor lepote: zakaj neustvarjena božja lepota je tukaj včlovečena ali v človeški podobi razodeta. Zato velja o njem ne samo, da je poln milosti, ampak tudi poln milobe, lepote, ljubeznivosti.

Čudovito in skrivnostno je zemljanu včlovečenje božje: toda to je jasno, da je človeštvo s tem povzdignjeno do neizmerne časti in sreče, da je dobilo Kristusa ne samo za vzor učitelja resnice, ampak tudi za vzor, za istiniti, živi, oživljajoči, ustvarjajoči, večni vzor lepote. Kristus ni samo vzor, ki bi plaval umetniku v duši, ne: Kristus je živi in istiniti, delujoči vzor, ki prestvarja in preraja človeštvo po svoji podobi. Kristus je vzor novega človeštva, kakor je nekdaj Beseda in Modrost bila vzor in predpoda, po kateri je bil ustvarjen prvi človek.

Ta zavest, to prepričanje je navdajalo in navdaje krščanske umetnike, ki se trudijo, da bi prav ta vzor vpodobili in ga pokazali v dostojni obliki. Kristus je bil in je pravi in glavni vzor krščanskim umetnikom. «Ako se oziram o z umetnostnega stališča na življenje Kristusovo, vidimo, da je (to življenje) za njo najvažnejše: umetnost se ni z življenjem nobenega človeka pečala toliko, nobeno ni krščanski umetnosti tako bogat in živ zaklad in nagib za najvišja dela, kakor življenje, trpljenje in smrt Jezusa

Nazareškega.»¹⁾ Kdo bi naštel vsaj svetovno znane in umetne slike in kipe, ki so povzeti iz evangelijev, ki kažejo ta večni vzor lepote! Vendar omenimo vsaj nekatere! Da je v detetu Jezusu božja narava in da je dete čarobno lepo, to je naslikal slavni Correggio (Antonio Allegri, umrl l. 1534.) v sloveči sliki, ki je sedaj v Draždanih, in v sliki, ki je v Florenciji, v katerih moli sveta Mati svoje Dete, pa se ga tudi srčno raduje.²⁾ Lepo je naslikal Guido Reni (1573—1642), kako molijo pastirci novorojenega Zveličarja. (Slika je sedaj v Pétrogradu.) Naš ljubljenec, Rafael: kako je slikal Jezusa, n. pr. kot dete, katero molijo Trije Modri, ali kot dete v naročju svete Device, kot moža pri krstu, kot povelčanega Zveličarja v nesmrtni «Izpremembni na gori», pa tudi njegovo grozno trpljenje, ko nese sramotni križ na Kalvarijo! Rafael je tako objel v duši Kristusa v glavnih dôbah njegovega življenja in poslanstva. In Carlo Dolci (1616—1686) — res sladki, kakor pravi ime — je naslikal ljubeznivo Dete z materjo³⁾, slikal pa tudi Jezusa v trpljenju, n. pr. Jezusa na Oljski gori, kot slavnoznaní «Ece homo», ki visi skoro v vsaki hiši, v vsakem znamenju. Ne smemo pozabiti Benečana Pavla Veroneseja (1530—1588), ki je veličastno in v krasnih okolicah slikal Kristusa, n. pr.: «Jezus ozdravlja bolno ženo» (v Louvru v Parizu). O slavnem Špancu Murillu (Murillo 1618 do 1682) bomo slišali v bodočem letu več. Slikal je Kristusa kot učitelja, kot čudodelnika in dobrotnika, n. pr. «Jezus ozdravlja 38letnega bolnika». Samo mimogredé omenjam še nekatere umetnike in njih dela: Salvator Rosa

(1615—1673) je slikal sicer najrajši divjo prirodu, a poveličeval je tudi Kristusa, n. pr. «Dvanajstletni Jezus v templju»; van Dyck (1599—1641) je naslikal Jezusa s trnjem venčanega; Rubens je slikal mnogo dogodkov iz Zveličarjevega življenja, kakor tudi Rembrandt; Andrea del Sarto je slikal Gospodov pokop, Overbeck njegovo vstajenje. Če omenjam še Leonardovo (da Vinci) «Zadnjo večerjo» in Ticianov «Davčni denar», zadostuje nam ta kratek imenik v dokaz, da so največji umetniki v najboljših umotvorih predstavljali uprav Kristusa, da so torej njega imeli za najvišji in najčistejši vzor. Naj ne sodi nihče po teh imenih, da drugi slikarji niso slikali Kristusa, ali da so navedeni umetniki slikali samo omenjene dogodke: to je samo za vzgled, to je samo nekaj malega, če tudi najboljšega gradiva v slikarski umetnosti. Tako je Kristus slikarjem kakor solnce, ki jih ogreva in razsvetljuje. Kako bi ne bila ta vera ugodna lepi umetnosti? Ob enem je pa prav slikarstvo živa priča, da je Kristus pravi božji poslanec, zakaj laž in prevara ne moreta roditi tako lepih uspehov. Če so pogani izdelovali lepe kipe svojih bogov, poveličevali so s tem samo človeško podobo in kazali hrepenenje po pravem, najvišjem Bogu; motili so se, a tudi v zmoti so kazali hrepenenje po resnici in najvišjem vzoru. Ko gledaš star kip, misli si, da je to kip lepega človeškega bitja, kakoršno si je ustvarila domišljija starih umetnikov, pa si zadel resnico.

Tu treba izreči stavek in povedati resnico, o kateri ne more nihče dvomiti. Umetnost sloni na ljubezni, izvira iz nje in vodi k njej. Brez ljubezni ni umetnosti. Če ne ljubimo in cenimo kake stvari v prirodi, nikakor nas ne mika, da bi jo tudi posneli ali

¹⁾ Dr. H. Merz, Bilder-Atlas, Taf. 89.

²⁾ Glej našo sliko na strani 531.

³⁾ Glej sliko na strani 536.

naredili v podobi. Ali more pevec slaviti to, kar sovraži, slikar slikati predmet, ki mu je zopern? Čim bolj pa ga ljubimo, tem bolj nas miče in vleče, da bi ga vpodobili in tako imeli vsaj v umotvoru, česar nimamo v istini. In čim večja je ljubezen umetnikova, tem

bolj se dvigne na perutih svojega navdušenja k lepemu vzoru, tem bolj se potrudi, da se pokaže vzor kolikor more najlepše. Zato je ljubezen nagib, vodnica, ogrevajoče solnce umetnosti.

Prav v tem oziru pa kmalu izpredimo, kako in zakaj nam je Kristus naj-

Carlo Dolci: **Madonna.**

višji vzor, Kristus učitelj vesoljne ljubezni, Kristus ljubljeneec vseh pravih vernikov. Ker je učil Kristus ljubiti najprej Boga in božjo čast, povzdignil je človeka do višjih vzorov in ga potegnil iz čutne nizkosti. Učil je prav ljubiti bližnjika in spoštovati v njem podobo božjo; celó sovražnike ljubiti se učimo od njega, ker so tudi oni podoba božja

in odkupljeni z njegovo krvjo. Tako se je človek naučil ljubiti vse stvari v Bogu, ljubiti v mirni udanosti in s pravim spoštovanjem v Kristusu; s tem je pa tudi dobil podlago za čisto in najvišjo umetnost. Krščanski umetnik se ozira z močnim ljubečim srcem in čisto dušo v svoj vzor, pa ga objame in obdela z vsemi močmi «uma in dlana». Kdor tako ljubi

prirodo, kakor Kristus, ki je z njo učil tako ljubi človeka, kakor božja Beseda, skrivnosti nebeškega kraljestva, kdor ki je vso naravo našo sprejela za svojo,

Kristus pastir in ženin naših duš. (Narisał Céline Grouet.)

kdor tako ljubi bližnjika, kakor nebeški služiti pravi umetnosti. — Pa to še zdravnik: ta pač more in hoče prav ni vse. Kristus nas ni samo učil prav

ljubiti, ampak tudi sebi je pridobil ono čudovito ljubezen vseh svojih učencev in vseh kristijanov, ki je najtrdnjša in vedno živa vez vsega krščanstva, ki je pravo in najlepše znamenje pravega vernika. Da, ljubezen do Kristusa, prvega dobrotnika in ljubitelja vsega človeštva, ljubezen do čiste resnice in vzorne lepote, ta ljubezen je ob enem tudi vir za neštevilne umetniške proizvode. Krščanski umetniki so bili navdani s to ljubeznijo in ta jih je oblažila, očistila napak in povzdignila do vzvišenih vzorov. V tej ljubezni so slikali Kristusa samega in vlili v svoje proizvode neizrekljivo ljubeznivost. Čim bolj so imeli pravega krščanskega duha, tem bolj so tudi znali ustvarjati nesmrtnne slike. Omenjam izmed novejših slikarjev Overbecka in Führicha, izmed katerih je zlasti poslednji dobro znan Slovencem po križevem potu, ki ga posnemajo tudi naši slikarji.

Tudi vemo po sveti veri, da Kristus ni samo zgodovinska oseba, ampak je živa, istinita in neumrljiva oseba, čegar poveljučana človeška narava je na desnici božji. Zato je pa Kristus tudi istiniti, živi vzor, ne samo namišljen; ljubezen do njega je prav istinito čustvo, ne samo bolno hrepenenje. Saj je tudi on naš ljubitelj, saj on kot pastir naših duš vedno vliva najplemenitejša čustva v naša srca, kar tako lepo izražamo v besedi in sliki rekoč: Kristus, ženin krščanskih duš, kar ne velja samo za device, ampak za vsakega kristijana, ki je napolnjen s pravim krščanskim duhom.¹⁾

Da, da, Kristus je istiniti in najplodovitejši vzor pravemu umetniku, vzor, ki se sam bliža umetniku in ga navdaje s spoznanjem pa z ljubeznijo.

Kristus je vzor moške nadnaravne lepote in tudi s tem — najvišje lepote. Zakaj moška lepota je popolnejša, rekel bi, obsežnejša, krepkejša in višja od ženske. A tega mi tukaj ni treba dokazovati.

Vendar tudi v moški postavi sami ni prav popolni izraz človeške narave. Ženska, iz moža narejena, je nekak odsev moške lepote, hkrati pa mehkejša in splošnejša oblika človeške narave. Na moškem obrazu je vse določno, posebno, individuvalno; na ženskem pa so oblike manj določne in razvite. Zato bi dejal, da se v moški postavi kaže samostojnost, moč, veljava, osebnost, v ženski pa to, kar je obče človeškega, ali kar je lastno celemu človeškemu rodu. — Umetnik potrebuje tudi ženskega vzora, on, ki kaže popolnost naše narave.

In vera Kristusova mu podaje vzvišeni in nedosežni vzor one Device, ki je kot zastopnica vsega človeštva, vsega človeškega rodú ali plemena, podala večni Besedi človeško naravo, vzor one Matere, ki je imela vse vrline, vse darove, vse človeške popolnosti. Umetnost se zaradi tega oklepa tudi Matere Božje, slavi jo in poveljučuje, hkrati pa samo sebe izpopolnjuje. Čim boljši in resničnejši je vzor, tem boljši utegne biti umotvor, če ga umetnik umeva in zna vpodobiti. Zato je nedvomno res to-le: Če pogledamo one umotvore, kateri se v slikarstvu štejejo za najboljše, kažejo nam ti Zveličarja ali pa njegovo Mater. Omenjam, da štejejo v slikarstvu med prve umotvore Rafaelovo «Izpremenjenje» in pa Ticijanovo «Vnebovzetje»: prvo nam kaže veličastvo Zveličarjevo, drugo pa Marijino.

Dovolj sem razjasnil, kako ugodna je vedi in umetnosti krščanska vera. Zato je pa vedno oboje gojila in pospeševala tista cerkev, ki je jedina sprejela in

¹⁾ Prim. sliko na strani 537.

nespremenjen hranila nauk Kristusov, namreč katoliška cerkev. Katoliška cerkev je bila in je zaščitnica in varihinja vede, kakor je prava mati umetnostim. Znano je iz zgodovine, da so se krive vere krivo in krivično vèdle tudi z vedami in umetnostmi. Protestantovstvo n. pr. je zavrglo modroslovje, po cerkvah pa razdiralo oltarje, teptalo kipe in slike, češ, da je v njih poganstvo.

Res je, da se katoliška cerkev mnogokrat ustavlja vedi, pa kakšni? Lažnivi vedi, prenagljenim in nedokazanim trditvam, ki begajo nepremišljene ljudi in jih motijo v veri. Res je, da katoliška cerkev obsoja umetnost, pa kakšno? Ono umetnost, ki pozna samo čutnost, golo meso, zapeljive oblike, ono umetnost, ki se dandanes le preveč košati in ponaša kot vrhunec umetnosti, dasi tudi ni morebiti v sto slikah te vrste niti trohice vzvišene ali lepe misli. Prav s tem pa ohranja cerkev vedo, kakor tudi goji resnično umetnost.

Ali ni torej začetnik naše vere in cerkve, Kristus, najvišji učitelj pa tudi vzornik vede in umetnostij?

Da bi vse slovenske razumnike prešinilo to prepričanje! In lahko se vsakdo prepriča o našem nauku, ako le hoče. Kako bi tudi nam Slovencem krepko zasvetila luč prave vede in bi nas očarala lepota v pravih narodnih, slovenskih umotvorih! A Kristus jedini nas more združiti, jedina cerkev more varovati našo jedinstvo, katoliška vera nam je Slovencem središče, pa tudi življenje, vir napredka in sreče. Ukloniti se morajo vsi jarmu Gospodovemu, saj je sladak in mil; a paziti moramo ob enem, da ne delamo nikomur odurnega Gospodovega jarma in težkega njegovega bremena, marveč se trudimo olajšati in osladiti ga z milim ravnanjem, kakor tudi bolniku osladimo grenko zdravilo s pri-

lito sladčico. S takim načinom se lahko združimo, če imamo le dobro voljo. Takó pa tudi najbolje skrbimo za slovenski narod, ki bode na tej podlagi nepremagljiv in srečen.

Da nas je Slovencev malo, vemo sami. Za narodni naš obstanek je potrebna trdna in neomahljiva podlaga. Te podlage nam ne more dati samo domoljubje, zakaj domoljubje si razlaga vsakdo po svoje; strankarji štejejo za domoljubje, da pobijajo v najhujšem sovraštvu pristaše nasprotne stranke, če tudi so najbližji rojaki. To vidimo povsodi, kjerkoli so strankarski boji. Ne: samo domoljubje ne more naroda povzdigniti do velikosti in mu ne daje obstanka. Grke je družila v boju zoper Peržane stara poštenost, vernost, zvestoba, bogoljubnost. Ko je to izginilo, mesarili so se v notranjih bojih peloponeške vojske tako dolgo, dokler se niso uničili. Žal, domoljubje je včasih tako tesno, da vidi le samo sebe, včasih pa tako široko, da pozabi na bližnjega rojaka v istem času, ko se brati z daljnimi sosedi. Francoz preganja iz domoljubja drugega Francoza, ki ni njegovega mišljenja; še vnet republikan sovraži zmernega republikana; a prav tedaj, ko pobija domačina, brati se z nejednakim znancem in neče pomisliti, da le d o m a č a j e d i n o s t reši domovino. Skratka, dokazano je, da domoljubje samo ni dovolj za obstanek naroda. Ves narod mora imeti trdno voljo, da izpolnjuje zakon pravičnosti, da je požrtvovalen, pa tudi prizanesljiv in potrpežljiv v težavah: to mu daje trden obstanek, in ta je v v e r i. Obe stvari torej sta nam potrebni za narodni obstanek: vera in domoljubnost. Prva in najvažnejša pa je vera, ker ta obsega tudi domoljubnost. — Kdor je pa izločil domoljubje popolnoma iz vere, češ, vera mi ne veleva domoljubja, ta

je izločil iz vere dolžnost pravičnosti in tako vero razdejal. Takim velja v nekem pomenu grožnja sv. Pavla: «Ako kdo nima skrbi za svoje, zlasti za domačine, zatajil je vero in je slabši kakor nevernik». (I. Tim. 5, 8.)

Tako vidimo, v čem je naš obstanek, naša moč, naš napredek. Vsaj meni se zdi, da bi Slovenci, ko bi to prav umevali, ko bi prav cenili sami sebe, ko bi bili trdni v tem prepričanju in stali na podlagi katoliške vere z živo narodno zavestjo, da bi Slovenci — pravim — prav tako delovali na polju občnega napredka, prav tako se tudi odlikovali, prav tako po svoje vršili nalogo, dano nam od Stvarnika, kakor veliki narodi. Če pa nimamo te istinite podlage, tedaj smo zares majhni: majhni po številu, majhni zaradi razdvojenosti, slabi zaradi

piškavega in nezanesljivega stališča. — Veliki učitelj nas kliče in vabi, veliki vzornik nas navdušuje. Velikodušnost naj prešine vse vrste Slovencev in jih vname za višje namene in nadzemeljske vzore. Ako se naši boji tako končajo, potem smo vsi zmagali in v tej zmagi vsi pridobili neizrekljivo veliko.

Malo upanja je, da bi se to tudi res zgodilo. Predobro poznam človeško slabost, da bi ne vedel, kako uničuje najlepše načrte, kako se upira resnici, kako potiska človeka v razne sponse. A vem tudi, da so bile v vseh časih in da bodo močne duše, pravi junaki, ki umevajo resnico s čistim umom, pa imajo tudi močno voljo, da se navdušijo za resnico in zanjo delajo. Vsaj tem niso brez uspeha napisane te vrstice o našem učitelju in vzorniku Kristusu.

Sveti Ivan Kancij.

Prnrite se k meni, možjé siloviti,
Vi roparji drzni, brezbožna druhál!
Tu v suknji so moji denarci zašítí,
Mnog skriva v podlogi cekin se svetál.

Oropali vsega ste vi me imenja,
Ki nosil je s sábo za daljno sem pot;
Ne morete vzeti pa meni poštenja,
Ne zlažem ni vam se, zavrženi rod!

Poprašan: «imaš še kaj družega s sábo?»
Da nimam, sem rekel, ves zbehan, pobit.
Pozabil sem zlatov, povedal sem slabo:
Vzemite, ker našel zaklad se je skrit.

Divjaki strmijo vsi osramočeni
In vračajo plen mu, klečijo pred njim.
S svetnikom volkovi v ovcé premenjeni
Gredó spokorit se kot romarji v Rim.

Fr. Krek.

Mladíke.

13.
Težkó se napravi mnogokrat gaz
Skozi nejasno obilico «fraz».

15.
Čuteče srcé le ohrani
V nesreči in sreči vsigdár,
A solzam nezmernim se brani,
Preveč ne radúj se nikár!

14.
Neče slišati skopuh besede «dosti»,
Dokler smrt ne pride k njemu v gosti.

16.
Kdor le prestrastno dokazuje,
Da v srcu bi nam vzbudil vero,
Podoben slabemu je pevcu,
Ki misel potemni s primero.

Anton Medved.

